

4. Hvem deltar i den nye offentligheten? Aktive nettdebattanter og deres holdninger

Audun Fladmoe, Kari Steen-Johnsen og Bernard Enjolras

Sammendrag Sosiale medier har blitt en viktig arena for samfunnsdebatten, med deltakelse fra både etablerte samfunnsdebattanter og folk flest. Nettdebatter framstår imidlertid ofte som «harde», med polariserte fronter og preg av ekkokamre. Et viktig spørsmål er hvem det er som deltar, og om de skiller seg fra resten av befolkningen når det gjelder hvem de er, og hva de mener. Gjenspeiler aktive nettdebattanter befolkningen for øvrig når det gjelder politiske holdninger og syn på ytringsfriheten? Og hvordan skiller debattanter i sosiale medier seg fra dem som deltar i diskusjoner på andre arenaer, slik som i aviskronikker og i organisasjonsliv? Svaret på slike spørsmål kan gi oss større forståelse av hvorfor den digitale debatten blir som den blir, og hva den representerer.

Nøkkelord nettdebattanter | ideologi | holdninger til ytringsfrihet | polarisering

Framveksten av sosiale medier har redusert terskelen for å ytre seg for folk flest, og dermed også gitt et økt innblikk i hva folk mener om ulike samfunns-spørsmål. Fram til tidlig på 2000-tallet hadde de redigerte mediene i stor grad monopol på offentlig debatt, og tilgangen til kronikk- og debattspaltene var begrenset. Selv om ulike politiske syn var representert i det offentlige ordskiftet, var det mange grupper i befolkningen som ikke kom til orde gjennom disse kanalene.

Selv om terskelen for å delta i prinsippet er blitt lavere, viser flere undersøkelser at det er en begrenset del av befolkningen som faktisk deltar i diskusjoner om poli-

tikk og samfunnsspørsmål gjennom sosiale medier.¹ Dette så vi også i analysene av selvbegrensning i forrige kapittel, der det kom fram at majoriteten av de spurte ikke var villige til å uttrykke meningene sine dersom det kunne ha noen form for sosiale eller formelle konsekvenser, og dette gjaldt i stor grad også på digitale arenaer. Et viktig spørsmål er derfor om det digitale offentlige rommet reelt sett bidrar til at nye grupper deltar og uttrykker seg,² eller om eksisterende skillelinjer reproduseres og skaper nye digitale skillelinjer.³

Sosiale medier gir dessuten spesielle betingelser for informasjonsspredning og synlighet, og det kan gi et skjevt bilde av hva folk mener og er opptatt av. For eksempel er en effekt av Facebooks algoritmer at innhold som vekker mye følelser, uttrykt gjennom «emojier», «likes» og deling, får større synlighet enn annet innhold, noe som kan gjøre at sterke ytringer får mer oppmerksomhet enn de mer nøytrale.⁴ Samtidig som ytringsrommet har blitt utvidet, uttrykker enkelte bekymring for at offentligheten preges av netthets, ekkokamre og polarisering.⁵

Ved å undersøke hvem det er som deltar i debatter om samfunn og politikk på sosiale medier, kan vi få en bedre forståelse av hvorfor debatten får det innholdet og den formen den får. I dette kapitlet undersøker vi hva som kjennetegner de vi har kalt «aktive nettdebattanter». Hvor mange er de, og hvordan skiller de seg fra resten av befolkningen når det gjelder sosiale kjennetegn, politiske holdninger, syn på offentligheten i Norge og holdninger til ytringsfrihet mer generelt? Spesielt er vi interessert i om holdningene blant aktive nettdebattanter er mer polariserte enn holdningene i befolkningen for øvrig. Hvis det viser seg at aktive nettdebattanter er mer uenige i spørsmål om samfunn og politikk enn det befolkningen generelt er, kan det gi oss en inngang til å forstå hvorfor offentligheten oppfattes så konfliktfylt og motsetningspreget som den gjør. I beste fall kan en slik analyse gi nye perspektiver på hvordan vi som samfunn skal forholde oss til den digitale offentligheten som kilde til informasjon om politikk.

1 Barberá og Rivero, «Understanding the Political Representativeness of Twitter Users.» *Social Science Computer Review* 33, no. 6 (2014): 712–29; Blank og Lutz, «Representativeness of Social Media in Great Britain: Investigating Facebook, LinkedIn, Twitter, Pinterest, Google+, and Instagram.» *American Behavioral Scientist* 61, no. 7 (2017): 741–56; Eimhjellen og Ljunggren, *Kollektiv handling i digitale medier* (Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, 2017).

2 Vaccari og Valeriano, *Outside the Bubble* (Oxford: Oxford University Press, 2021).

3 Norris, *Digital divide* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

4 Papakyriakopoulos mfl., «Political communication on social media: A tale of hyperactive users and bias in recommender systems.» *Online Social Networks and Media* 15 (2020): 100058; Aalen og Iversen, *Sosiale medier* (Bergen: Fagbokforlaget, 2021).

5 Rasmussen, «The Internet and Differentiation in the Political Public Sphere.» *Nordicom Review*, 29(2), 73–84 (2008); Karlsen mfl., «Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates.» *European Journal of Communication* 32, no. 3 (2017): 257–73.

POLITISK POLARISERING OG OFFENTLIG DEBATT

Det er en vanlig oppfatning at politikken og det offentlige ordskiftet er blitt mer polarisert de siste årene. Med politisk polarisering menes en prosess der befolkningens eller de politiske partienes holdninger fjerner seg fra hverandre, noe som kan føre til økende distanse og mistillit mellom grupper.⁶ En viss grad av polarisering er nødvendig for politikken fordi det må være mulig for velgere å se forskjell på ulike politiske alternativer. Likevel har særlig den politiske utviklingen i USA ført til mye oppmerksomhet om negative konsekvenser av polarisering, med en bekymring for at lignende tendenser skal utspille seg også i Norge.

Det er gjort få empiriske studier av hvorvidt den norske befolkningens holdninger faktisk er blitt mer polariserte over tid.⁷ Stortingsvalgundersøkelsene viser imidlertid en tendens til at ulike ideologiske holdningssett, slik som negative holdninger til klimatiltak og til innvandring, er koblet tett sammen.⁸ Denne typen sammenkobling av holdninger kan gjøre det vanskeligere å inngå politiske kompromisser, siden ulike grupper får færre saker de er enige om.⁹ Likevel er det store bildet at den norske politiske opinionen er mer konsensuspreget enn det man finner i andre land. En sammenlignende studie av Norge og USA viser for eksempel at såkalt affektiv polarisering, det vil si negative oppfatninger om politiske partier man ikke stemmer på, er mindre utbredt i Norge.¹⁰

Hvem de aktive nettdebattantene er, har betydning for hva den digitale offentligheten fylles med, og dermed også for om den oppfattes som polarisert. I en studie av den tyske politiske Facebook-sfæren viser Papakyriakopolous og kolleger¹¹ at det de kaller «hyperaktive brukere», står for en svært stor andel av det innholdet som publiseres, og at de i stor grad både setter dagsorden og fungerer som opinionsledere. Mens disse brukerne utgjorde 5 prosent av dem som skrev kommentarer på de politiske partienes Facebook-sider, sto de for 26 prosent av innholdet som ble postet. Det var også en overrepresentasjon av personer som fulgte ytre høyre-partiet Alternative für Deutschland (AfD), noe som indikerer at ideologiske ytterpunkter er mer synlige enn mer moderate stemmer. Dette forsterkes av at

6 DiMaggio mfl., «Have Americans' social attitudes become more polarized?» *American Journal of Sociology* 102, no. 3 (1996): 690–755.

7 Se Aasen, «The polarization of public concern about climate change in Norway.» *Climate Policy* 17, no. 2 (2017): 213–30.

8 Aardal mfl., «Politiske stridsspørsmål, ideologiske dimensjoner og stemmegivning.» I *Velgere og valgkamp*, redigert av Bergh og Aardal (Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2019).

9 DiMaggio mfl., «Have Americans' social attitudes become more polarized?»

10 Knudsen, «Affective Polarization in Multiparty Systems? Comparing Affective Polarization Towards Voters and Parties in Norway and the United States.» *Scandinavian Political Studies* 44, no. 1 (2020).

11 Papakyriakopoulos mfl., «Political communication on social media».

algoritmene som styrer hva folk får se, prioriterer innhold det er mye aktivitet rundt.

Digitale ekkokamre, det vil si fora der bare likesinnede debatterer med hverandre, kan tenkes å bidra til ytterligere polarisering gjennom meningsforsterkning.¹² I norsk sammenheng er det blitt pekt på at dette kan skje både gjennom ekkokammer- og skyttergravsdynamikker.¹³ Blant dem med sterkest meninger er det en tendens til at de opprinnelige meningene forsterkes, både når de diskuterer med sine egne, og når de debatterer med meningsmotstandere. De som føler seg sinte når de tenker på samfunnssituasjonen, oppsøker i større grad enn andre informasjon som kan bekrefte deres mening, og de debatterer også mer enn andre.¹⁴

Samlet sett er det grunn til å anta at skjevfordelingen, både når det gjelder hvem som er aktive deltakere, hva de ytrer seg om, og hvilken synlighet algoritmene gir disse ytringene, samt ekkokammer- og skyttergravsdynamikker, kan bidra til å skape et bilde av en polarisert offentlighet. I det som følger, skal vi undersøke hvem de aktive nettdebattantene er, og om de skiller seg fra den øvrige befolkningen og dem som debatterer på andre ytringsarenaer, slik som tradisjonelle medier eller organisasjonslivet. Først tar vi for oss demografiske kjennetegn ved de aktive nettdebattantene, deretter undersøker vi deres politiske holdninger, oppfatninger av offentligheten og holdninger til ytringsfrihet. Avslutningsvis diskuterer vi implikasjonene av det vi har funnet, for vår forståelse av den digitale offentligheten som arena for debatt.

HVORDAN STUDERE AKTIVE NETTDEBATTANTER?

Analysene vi gjør i dette kapitlet, bygger på befolkningsundersøkelsen som ble gjennomført høsten 2020. Tidligere undersøkelser har vist at relativt få deltar i debatter i sosiale medier.¹⁵ For å kunne studere kjennetegn ved aktive nettdebattanter statistisk, og hva som skiller dem fra resten av befolkningen, var vi derfor nødt til å rekruttere et tilleggsutvalg av aktive nettdebattanter til befolkningsundersøkelsen. Dette gjorde vi ved å inkludere et tilleggsutvalg på nærmere 500 per-

12 Karlsen mfl., «Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates»; Sunstein, *Republic.com 2.0*. (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2007).

13 Karlsen mfl., «Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates».

14 Wollebæk mfl., «Anger, Fear, and Echo Chambers: The Emotional Basis for Online Behavior.» *Social Media + Society* 5, no. 2 (2019): 1–14.

15 Eimhjellen og Ljunggren, *Kollektiv handling i digitale medier*; Enjolras mfl., *Liker – liker ikke* (Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2013).

soner i befolkningsundersøkelsen som tidligere hadde oppgitt at de ofte uttrykte meninger om samfunn og politikk på internett. Tilleggsutvalget ble rekruttert fra den samme utvalgskilden som befolkningsundersøkelsen (se avsnittet om befolkningsundersøkelsen og aktive nettdebattanter i metodeappendikset for utdypende beskrivelser).

Vi bruker datamaterialet på to måter i dette kapitlet.¹⁶ For å undersøke hvor mange som deltar hyppig i nettdebatter, og hvilke demografiske kjennetegn (kjønn, alder, utdanning) de har, analyserer vi bare det befolkningsrepresentative utvalget. Dette fordi formålet med denne analysen er å kunne generalisere funnene til hele befolkningen. Når vi går dypere inn og undersøker hva som skiller aktive nettdebattanter fra andre, slår vi sammen det befolkningsrepresentative utvalget med tilleggsutvalget av aktive nettdebattanter. På denne måten får vi et tilstrekkelig antall respondenter til å kunne si noe substansielt om hva som skiller aktive nettdebattanter fra andre. For å undersøke om aktive nettdebattanter er annerledes enn de som ytrer seg på andre arenaer, gjør vi også separate analyser av dem som oppga at de har skrevet kronikker/debattinnlegg i aviser, har opptrådt på TV eller i radio/podkast, eller har ytret seg i frivillige organisasjoner.

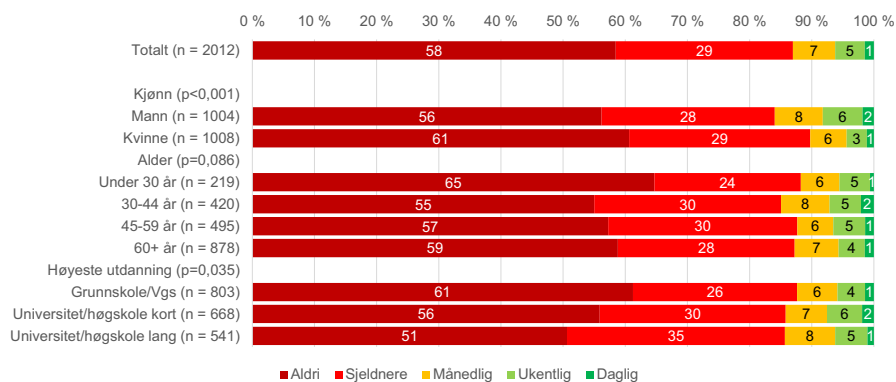
HVEM ER DE AKTIVE NETTDEBATTANTENE I NORGE?

Norge kjennetegnes av høy bruk av internett, og sosiale medier har siden tidlig på 2010-tallet vært den kanalen der flest ytrer seg offentlig.¹⁷ Likevel er det få som bruker sosiale medier til å diskutere politikk og samfunnsspørsmål. Figur 4.1 viser hvor ofte respondentene i det befolkningsrepresentative utvalget svarte at de uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett i 2020 (f.eks. skriver innlegg, kommenterer andres innlegg, deltar i debatter i kommentarfelt). Figuren viser at 58 prosent av respondentene aldri uttrykte meninger om samfunn og politikk på internett, mens 29 prosent svarte at de gjorde det sjelden. 7 prosent gjorde det månedlig, 5 prosent ukentlig og 1 prosent daglig. Hvis vi definerer aktive nettdebattanter som de som ytrer seg minst ukentlig på nettet, viser dermed disse tallene at de aktive nettdebattantene utgjør om lag 6 prosent av den voksne befolkningen.

16 De respondentene som ble rekruttert med bakgrunn i deltakelse i nettdebatter, inngår bare i analysene i dette ene kapitlet. I andre kapitler benyttes kun det befolkningsrepresentative utvalget.

17 Eimhjellen og Ljunggren, *Kollektiv handling i digitale medier*; Enjolras mfl., *Liker – liker ikke*; Enjolras og Steen-Johnsen, «Ytringsfrihet og sosiale medier.» I *Status for ytringsfriheten i Norge*, redigert av Enjolras mfl. (Oslo: Fritt Ord, ISF, IMK, FAFO, 2014).

Selv om sosiale medier i stor grad har utvidet muligheten for å ytre seg offentlig, inngår offentlig debatt gjennom sosiale medier altså ikke i dagliglivet til de fleste. Samtidig er det viktig å påpeke at andelen som i det hele tatt ytrer seg i offentligheten, i historisk perspektiv antakelig er høy, og at man ikke kan ta som utgangspunkt at enhver borger vil ønske å delta i offentlig debatt. Dette understrekes av hvor få som deltar på andre arenaer. Mens altså 6 prosent oppga at de minst ukentlig uttrykte meninger om samfunn og politikk på internett, er de tilsvarende tallene 1–2 prosent når vi spør om henholdsvis kronikk/leserinnelegg i avis, TV eller radio/podkast og i frivillige organisasjoner. Sammenlignet med internett var det også langt flere som svarte at de aldri hadde ytret seg gjennom de mer tradisjonelle arenaene (se tabell A4.1 i metodeappendikset).

Figur 4.1: Hvor ofte befolkningen gir uttrykk for meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier. Totalt og brutt ned på kjønn, alder og utdanningsnivå. Prosent.

Note: Spørsmålsformulering: «Hvor ofte gir du uttrykk for meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier? F.eks. skriver innlegg, kommenterer andres innlegg, deltar i debatter i kommentarfelt.» P-verdier basert på F-tester.

Nivået på deltakelse i samfunnsdebatten i sosiale medier er med andre ord ikke veldig høyt, men høyere enn på andre offentlige arenaer. Det neste spørsmålet er hvor representative de som deltar i nettdebatten, er for befolkningen for øvrig. Figur 4.1 viser at menn er mer aktive enn kvinner. Andelen aktive nettdebattanter (uttrykker meningene sine daglig eller ukentlig) er dobbelt så høy blant menn (8 prosent) som blant kvinner (4 prosent). 61 prosent av kvinnene svarte at de aldri ytrer slike meninger på internett, mens 56 prosent av mennene svarte det samme. Når det gjelder alder og utdanning, er forskjellene ganske små når vi ser på de aktive nettdebattantene. Forskjellene er imidlertid større blant dem som *aldri* ytrer seg. Unge voksne under 30 år (65 prosent) og de med kortest formell utdanning

(61 prosent) oppga oftere enn eldre og høyt utdannede at de aldri uttrykker meninger om samfunn og politikk på nettet.

Noe av forklaringen på forskjellene vi observerer, er at menn, godt voksne og de med lang utdanning i snitt er mer politisk interessert enn kvinner, unge voksne og de med kort utdanning.¹⁸ Uansett er det blant de aktive nettdebattantene en overvekt av godt voksne menn med lang utdanning, og følgelig er de ikke representative for resten av befolkningen.

Er disse forskjellene særegne for internett og sosiale medier, eller gjelder de også på de andre arenaene vi spurte om? Siden svært få er aktive på andre arenaer, må analyser av gruppeforskjeller tolkes med varsomhet. Men kjønnsforskjellene synes å være gjennomgående på tvers av arenaer: Menn skriver oftere enn kvinner kronikker og debattinnlegg i aviser, de ytrer seg oftere på TV og/eller i radio/podkast, og de ytrer seg oftere i organisasjonslivet. Når det gjelder alder, er unge voksne relativt sett noe *bedre* representert blant dem som ytrer seg på TV og/eller i radio/podkast, men ikke på andre arenaer. Forskjeller knyttet til utdanningsnivå er spesielt synlig blant dem som ytrer seg i frivillige organisasjoner, men svært små blant dem som har deltatt på TV og/eller i radio/podkast.

Kjønnsforskjellene vi observerer, er også vist i andre studier.¹⁹ Noen har argumentert for at menn i snitt er mer samfunnsengasjerte enn kvinner,²⁰ men forskjellene kan også skyldes at kvinner i større grad avstår fra deltakelse på grunn av frykt for ulike sosiale reaksjoner²¹ eller netthets,²² slik også analysene av selvbegrensning i forrige kapittel viste. Sakariassen²³ viser i en dybdestudie at mengden negative følelser som uttrykkes på Facebook, slik som sinne, kan holde kvinner tilbake fra å ytre seg.

Videre viser også vår undersøkelse at lavt utdannede er overrepresentert blant dem som *aldri* debatterer i sosiale medier. Funnene er i tråd med tidligere studier fra Norge, der det også er blitt påpekt at ulike grupper har ulike begrunnelser for

18 Når vi kontrollerer for politisk interesse i en regresjonsanalyse, reduseres forskjellene mellom gruppene, og det er kun aldersforskjellene som fortsatt er statistisk signifikante (resultater ikke vist).

19 Eimhjellen og Ljunggren, *Kollektiv handling i digitale medier*; Enjolras og Steen-Johnsen, «Ytringsfrihet og sosiale medier»; Brandtzaeg, «Facebook is no 'Great equalizer': A big data approach to gender differences in civic engagement across countries.» *Social Science Computer Review* 35, no. 1 (2017): 103–25.

20 Brandtzaeg, «Facebook is no 'Great equalizer'».

21 Eimhjellen og Ljunggren, *Kollektiv handling i digitale medier*; Steen-Johnsen og Enjolras, «The Fear of Offending: Social Norms and Freedom of Expression.» *Society* 53, no. 4 (2016): 352–62.

22 Nadim og Fladmoe, «Silencing Women? Gender and Online Harassment.» *Social Science Computer Review* 39, no. 2 (2021): 245–58.

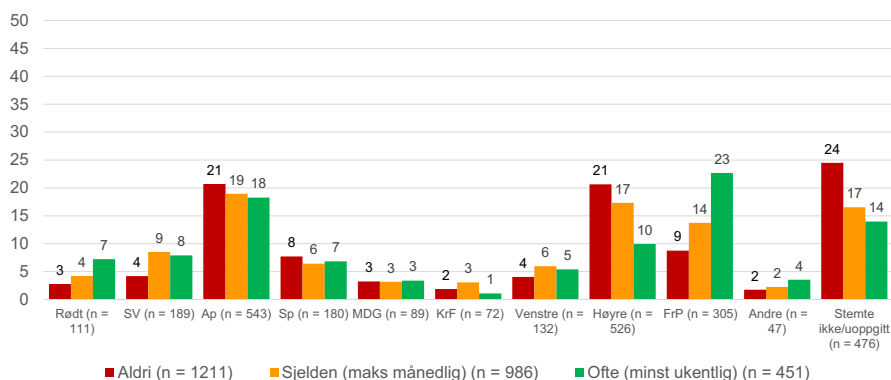
23 Sakariassen, «Women's emotion work on Facebook: Strategic use of emotions in public discourse.» *Computers in Human Behavior Reports* 4 (2021): 100148.

å ikke delta. Mens høyt utdannede som ikke deltar, oftere peker på at yrket deres begrenser dem, viser de med lavere utdanning oftere til at de ikke har kunnskap nok, ikke vil irritere andre eller prakke meningene sine på dem.²⁴

HVOR STÅR DE AKTIVE NETTDEBATTANTENE POLITISK?

Et viktig mål på nettdebattens representativitet er om aktive nettdebattanters politiske holdninger skiller seg fra holdningene til den øvrige befolkningen. Vi undersøker dette ved å studere respondentenes partipreferanser og deres holdninger til aktuelle politiske stridsspørsmål. I denne og i de videre analysene inkluderer vi altså tilleggsutvalget av aktive nettdebattanter, i tillegg til befolkningsundersøkelsen.

Figur 4.2 viser partipreferanse etter hvor ofte respondentene gir uttrykk for meningene sine om politikk og samfunn på internett og i sosiale medier. For å gjøre materialet mer lesbart skiller vi mellom tre grupper: de som deler meningene sine ofte (minst ukentlig), sjelden (maks månedlig) og aldri. Figuren kan leses som tre partibarometre: en for hver gruppe av nettdebattanter.

Figur 4.2: Partipreferanse etter hvor ofte folk uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier. Prosent.

Figur 4.2 viser tydelig at de mest aktive nettdebattantene har andre partipreferanser enn befolkningen for øvrig. Det mest påfallende er oppslutningen om Fremskrittspartiet. Andelen som stemmer FrP, er 9 prosent blant dem som aldri uttrykker meningene sine om politikk og samfunnsspørsmål, og 23 prosent blant dem som gjør dette minst ukentlig. For Høyre er tendensen motsatt: 21 prosent av dem

24 Eimhjellen og Ljunggren, *Kollektiv handling i digitale medier*.

som aldri uttrykker meningene sine på nett, og 10 prosent av dem som ukentlig gjør dette, svarer at de stemmer på Høyre. En tilsvarende, men svakere tendens ser vi for det tredje store partiet, Ap.

Partiene ytterst til venstre har en lignende tendens som FrP. I gruppen av de mest aktive nettdebattantene oppgir 7 prosent at de stemmer Rødt, sammenlignet med 3 prosent blant de minst aktive. For SV er velgeroppslutningen 4 prosent blant de minst aktive og 8 prosent blant de mest aktive. For andre partier er det bare små forskjeller i oppslutning. Samlet sett er høyre- og venstresiden ganske likt representert blant de aktive nettdebattantene, ved at om lag en tredjedel foretrekker Ap, SV eller Rødt og en tredjedel foretrekker Høyre og FrP. Samtidig styrkes altså fløy-partiene innenfor hver blokk, særlig på høyresiden. Dette viser at det er velgere på ytterkantene som er de mest aktive i norsk nettdebatt, sett i forhold til deres reelle størrelse, et funn som samsvarer med studier fra andre land.²⁵

Disse tendensene forsterkes av at andelen som ikke oppga parti eller som ikke stemte, faller med økt debattaktivitet på nett (fra 24 til 14 prosent). Fjerner vi denne gruppen fra beregningen, slik det gjerne gjøres i partibarometre, øker FrPs stemmeandel fra 12 til 26 prosent og Høyres stemmeandel reduseres fra 27 til 12 prosent når vi sammenligner de som aldri og de som ofte uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett. For SVs og Rødts velgere øker oppslutningen fra til sammen 9 til 18 prosent, mens Aps stemmeandel reduseres fra 27 til 21 prosent.

Som kapittel 5 om deltakere i opphetede og aggressive debatter viser, kan en forklaring på overrepresentasjonen være at personer som befinner seg på ytterfløyene, i større grad enn andre oppfatter at det er noe alvorlig som står på spill, og at de derfor motiveres til deltakelse. At det særlig er velgerne til partier til høyre for de tradisjonelle konservative partiene som er overrepresentert, kan skyldes at disse gruppene i større grad enn velgerne på venstresiden har en oppfatning om at meningene deres ikke kommer tilstrekkelig til uttrykk gjennom hovedstrømsmediene.²⁶ En mulig innvending mot dette er at vi finner det samme mønstret blant dem som ofte skriver kronikker, altså at velgerne til FrP er overrepresentert (se tabell A4.2 i metodeappendikset). Altså blir ikke hovedstrømsmediene avvist av disse velgerne. Samtidig kan det å skrive kronikker også være et uttrykk for at man er misfornøyd med hvordan disse mediene dekker samfunnsspørsmål.

Når det gjelder andre arenaer, er det særlig organisasjonslivet som skiller seg ut fra sosiale medier, med en generell overrepresentasjon av personer som stemmer på partier på venstresiden (om lag 60 prosent av dem som ytrer seg i organisasjonslivet,

25 Barberá og Rivero, «Understanding the Political Representativeness of Twitter Users».

26 Thorbjørnsrud og Figenschou, «The Alarmed Citizen: Fear, Mistrust, and Alternative Media.» *Journalism Practice* (2020): 1–18.

stemmer Ap, SV eller Rødt, mens bare 19 prosent stemmer Høyre eller FrP). I sum tyder dette på at velgere på venstresiden og velgerne til FrP er overrepresentert i hver sine sfærer. Mens FrP-velgere er mer aktive enn det størrelsen skulle tilsi, i nettdebatt og på kronikkplass, er venstresiden dominerende i organisasjonslivet.

HVA MENER DE AKTIVE NETTDEBATTANTENE OM IDEOLOGISKE STRIDSSPØRSMÅL?

Utover partivalg består politikken av mange ulike stridsspørsmål og avveininger, som borgerne kan ha ulike meninger om. Eksempler kan være hvordan man forholder seg til statlig styring og skatter, hvorvidt man ønsker en liberal eller restriktiv innvandringspolitikk, og om man mener man bør prioritere å bevare klima og miljø framfor økonomisk vekst. I spørreundersøkelsen brukte vi et utvalg holdningsspørsmål fra valgundersøkelsene, som vi kan bruke til å konstruere tilsvarende holdningsdimensjoner som benyttes der.²⁷ Disse var offentlig-privat (den tradisjonelle økonomiske høyre-venstre-aksen), syn på innvandring, vekst-vern (klima og miljø), sentrum-periferi og en moralsk/religiøs dimensjon (vektlegging av tradisjonelle verdier). Vi inkluderte i tillegg spørsmål som måler holdninger til likestilling mellom kjønnene (se metodeappendikset for en nærmere beskrivelse av de ideologiske dimensjonene).

Figur 4.3 viser gjennomsnittsscore og varians på de seks dimensjonene etter hvor ofte man uttrykker meninger om samfunn og politikk på nett. Gjennomsnittsmålet forteller oss om aktive nettdebattanter i snitt har andre holdninger enn resten av befolkningen, mens variansmålet forteller oss om det er større eller mindre spredning i svarene innenfor de tre gruppene av nettdebattanter. Dette er et vanlig mål på holdningspolarisering.²⁸ Jo høyere varians, jo større uenighet internt i en gruppe.²⁹

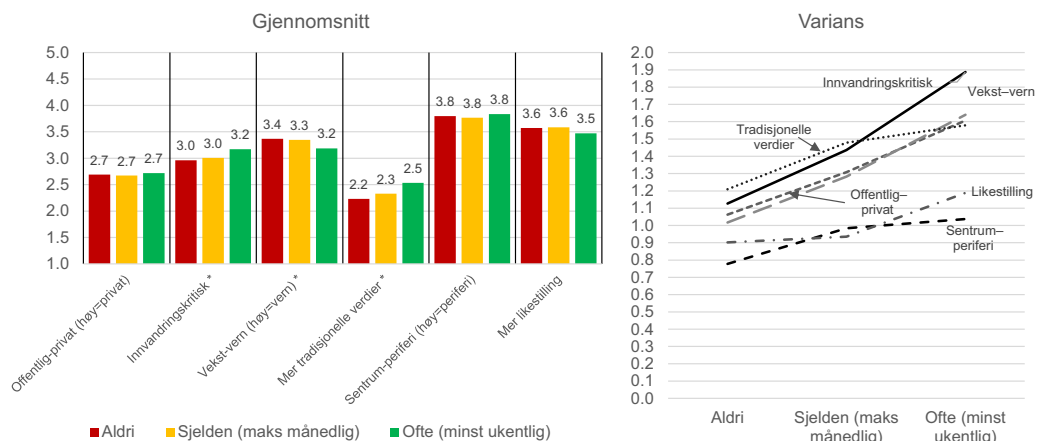
Figur 4.3 viser at aktive nettdebattanter skiller seg fra mindre aktive langs noen dimensjoner: De er i snitt noe mer innvandringskritiske, noe mindre opptatt av klima- og miljøvern, og de vektlegger i noe større grad tradisjonelle verdier. Spesielt innvandringsdimensjonen og klima- og miljødimensjonen reflekterer at FrP står sterkt blant nettdebattanter, siden disse velgerne er mer innvandringskritiske og skeptiske til klima- og miljøtiltak enn andre velgergrupper.³⁰ Selv om disse for-

27 Aardal mfl., «Politiske stridsspørsmål, ideologiske dimensjoner og stemmegivning».

28 DiMaggio mfl., «Have Americans' social attitudes become more polarized?».

29 Varians viser i hvilken grad to tilfeldig valgte respondenter har ulike meninger. Jo større varians, jo mer spredning (polarisering) i svarene.

30 Aardal mfl., «Politiske stridsspørsmål, ideologiske dimensjoner og stemmegivning».

Figur 4.3: Holdninger til politiske stridsspørsmål (ideologiske dimensjoner) etter hvor ofte folk uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier. Gjennomsnitt og varians.

Note: Signifikante forskjeller i gjennomsnittsnivåer er markert med *. Alle forskjeller i varians er statistisk signifikante (Levenes test, $p < 0,01$). Antall respondenter varierer mellom de ulike dimensjonene: uttrykker aldri meninger, $n = 1136-1175$, uttrykker sjelden meninger, $n = 969-983$, uttrykker ofte meninger, $n = 444-449$.

skjellene er statistisk signifikante, er det viktig å understreke at forskjellene er relativt små. Det er ingen statistisk signifikante forskjeller når det gjelder syn på offentlig-privat, sentrum-periferi eller likestilling.

De aktive nettdebattantene skiller seg derimot tydeligere ut når det gjelder hvor polariserte holdningene deres er. Høyre side i figuren viser at spredningen (varians) i svarene på disse spørsmålene øker langs alle dimensjonene i takt med økt deltakelse i nettdebatter. Dette gjelder særlig på innvandringsdimensjonen, vekst-vern og offentlig-privat, men alle forskjellene i varians mellom dem som ytrer seg ofte og aldri, er statistisk signifikante. Dette indikerer at det blant de mest aktive nettdebattantene er større uenighet i de politiske stridsspørsmålene enn det vi finner i befolkningen for øvrig. Blant de aktive nettdebattantene er det altså relativt sett flere innvandringsmotstandere og innvandringsliberale, flere som er positive til og skeptiske til klimatiltak, og flere som befinner seg langt til venstre og langt til høyre i økonomiske spørsmål. I befolkningen for øvrig er det flere som inntar en moderat posisjon i disse spørsmålene. Dette bekrefter bildet vi så når det gjaldt partipreferanse, nemlig at det er større polarisering i holdningene blant dem som deltar aktivt i nettdebatter.

Vi finner ikke det samme mønstret blant dem som ytrer seg på andre arenaer, noe som tyder på at polariseringen er sterkere blant aktive nettdebattanter enn blant dem som deltar i samfunnsdebatten andre steder (se figurene A4.1–A4.3 i metodeappendikset for tilsvarende figurer på andre arenaer).

Synet på disse ulike politiske sakene er også tettere koblet sammen blant aktive nettdebattanter enn blant andre.³¹ For eksempel er personer som er kritiske til innvandring, ofte kritiske til klima- og miljøtiltak, og de befinner seg lenger til høyre på den økonomiske høyre–venstre-aksen – og vice versa. Når ulike konfliktlinjer overlapper i stedet for å krysse hverandre, blir det færre muligheter for å skape kompromisser mellom politiske grupperinger.³² Dette trekkes ofte fram som en viktig forklaring på hvorfor amerikansk politikk er blitt mer polarisert de siste tiårene – «alle» på den økonomiske høyresiden er for liberale våpenlover og mot abort, mens «alle» på den økonomiske venstresiden inntar motsatte standpunkter.³³ Selv om tendensene i undersøkelsen vår ikke må overdrives, finner vi altså at overlappende konfliktlinjer er mer framtrødende blant de mest aktive nettdebattantene, enn blant dem som aldri ytrer seg på nett.

EN POLARISERT OG INTENS YTRINGSFRIHETSDEBATT?

Når det gjelder oppfatninger av offentligheten og holdninger til ytringsfrihet mer generelt, har vi over tid sett en bred oppslutning om ytringsfrihet som prinsipp i befolkningen som helhet, men samtidig at grensene man vil trekke for ytringsfriheten, henger sammen med faktorer som kjønn, alder, utdanning og politisk ståsted (se også kapittel 2 og 3 i denne boken).³⁴ De siste årene har det vært en tendens til økende distanse mellom kvinner og menn, og mellom den politiske venstre- og høyresiden når det gjelder syn på krenkende ytringer, først og fremst fordi kvinner og folk som stemmer på partier på venstresiden, er blitt mer restriktive (se kapittel 3). Folk på høyresiden, og særlig de som stemmer FrP, mener også i mye større grad enn andre at politisk korrekthet er et stort problem i Norge, og at ytringsrommet er trangt.³⁵ Hvordan betrakter aktive nettdebattanter disse problemstillingene?

For å undersøke om aktive nettdebattanters holdninger til ytringsfriheten i Norge skiller seg fra andres, tar vi utgangspunkt i de to dimensjonene som ble beskrevet i kapittel 2, nemlig holdninger til *ytringers skadepotensial* og oppfatning av *ytrings-*

31 Alle holdningsdimensjonene er signifikant korrelert med hverandre. I en regresjonsmodell med den tradisjonelle høyre–venstre-aksen (offentlig–privat) som avhengig variabel og de andre holdningsdimensjonene som uavhengige variabler er den forklarte variansen (justert r^2) 0,37 blant dem som ytrer seg ukentlig, 0,25 blant dem som ytrer seg månedlig, og 0,15 blant dem som ytrer seg sjeldnere.

32 DiMaggio mfl., «Have Americans' social attitudes become more polarized?»; Rokkan og Lipset, *Party systems and voter alignments* (New York: Free Press, 1967).

33 Klein, *Why We're Polarized*. (New York: Simon og Schuster, 2020).

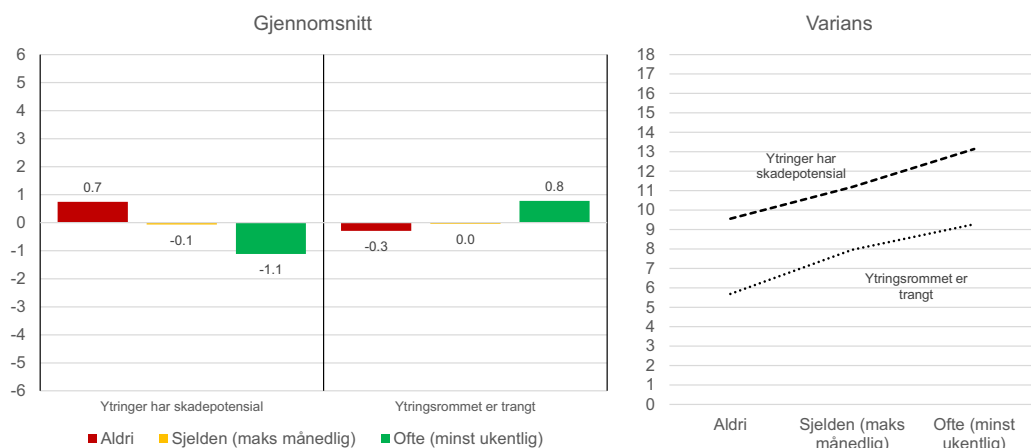
34 Steen-Johnsen mfl., *Ytringsfrihetens grenser*. (Oslo: Fritt Ord, ISF, 2016); Fladmoe mfl., *Hva mener befolkningen om ytringsfrihetens grenser?* (Oslo: Fritt Ord, ISF, 2021).

35 Fladmoe mfl., *Hva mener befolkningen om ytringsfrihetens grenser?*

rommet. Begge dimensjonene er satt sammen av tre spørsmål hver, som respondentene skulle si seg enig eller uenig i.³⁶ I tillegg til å undersøke om aktive nettdebattanter skiller seg fra den øvrige befolkningen i deres holdninger til disse spørsmålene, er vi interessert i å undersøke om polariseringstendensene vi så når det gjelder politiske holdninger, også reflekteres i nettdebattantenes syn på offentlighet og ytringsfrihet.

Figur 4.4 viser gjennomsnittsscore (stolper) og varians (linje) på de to holdningsspørsmålene blant dem som aldri, sjelden og ofte uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett og i sosiale medier. Figuren viser tydelige sammenhenger mellom nettatferd og holdninger. Jo oftere folk uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier, jo mindre sannsynlig er det at de mener at ytringer har skadepotensial (lavere gjennomsnittsscore), og jo mer sannsynlig er det at de mener at ytringsrommet er trangt (høyere gjennomsnittsscore). Sammenlignet med befolkningen for øvrig har med andre ord aktive nettdebattanter mindre restriktive holdninger til hva som er greit å ytre, samtidig som de mener at ytringsrommet er trangt. Det siste kan virke noe paradoksalt, i og med at dette er en gruppe som selv ytrer seg mye. Men her er det viktig å understreke at vi analyserer *hvem de aktive nettdebattantene er*, ikke hva de ytrer.

Figur 4.4 viser også at variansen (linjene i figuren) øker i takt med økt ytringsaktivitet på nettet, tilsvarende som vi så på spørsmålene om politiske holdninger. Med

Figur 4.4: Holdninger til ytringers skadepotensial og oppfatning av ytringsrommet etter hvor ofte de uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier. Gjennomsnitt og varians. Note: Alle forskjeller i gjennomsnitt og varians er statistisk signifikante ($p < 0,01$). Antall respondenter: uttrykker aldri meninger, $n = 1204$, uttrykker sjelden meninger, $n = 985$, uttrykker ofte meninger, $n = 451$.

36 Se kapittel 2 og metodeappendikset under overskriften «Om måling av politiske holdninger i representative befolkningsundersøkelser» for nærmere beskrivelse av dimensjonene og spørsmålene som inngår i indeksene.

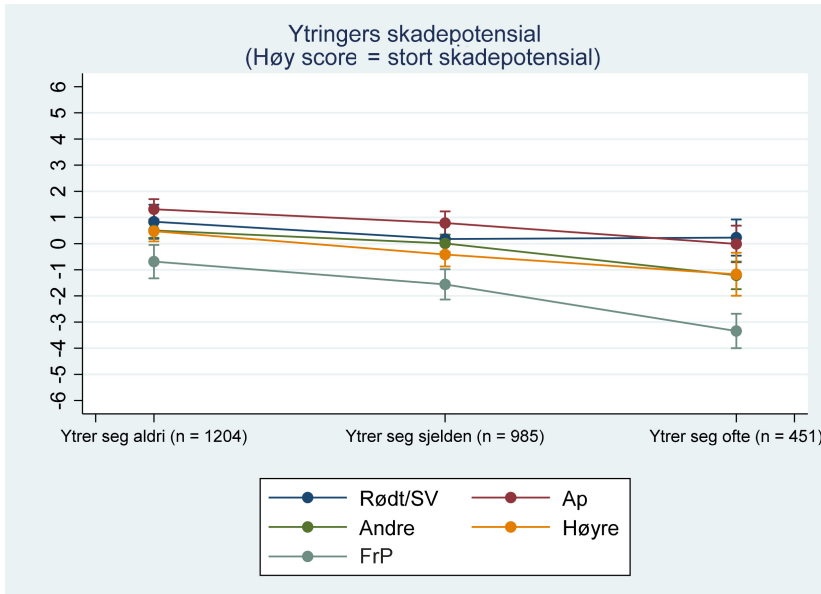
andre ord er uenigheten i hvorvidt ytringer har skadepotensial og om ytringsrommet er trangt, større blant aktive nettdebattanter enn andre. Figuren viser også at polariseringen er noe større på indeksen som måler holdninger til ytringers skadepotensial, enn på indeksen som måler oppfatning av ytringsrommet. Dette bekreftes også i en sekundær analyse, der vi har beregnet polarisering for ulike grupper basert på en såkalt ER-indeks.³⁷ Spørsmålet som da reises, er hvorvidt denne uenigheten (delvis) kan forklares av politiske holdninger. Er det slik at avstanden mellom velgere på høyre- og venstresiden i synet på ytringsfrihet er større blant de aktive nettdebattantene enn i den øvrige befolkningen?

Figurene 4.5 og 4.6 viser holdninger til ytringers skadepotensial og oppfatning av ytringsrommet i Norge etter partipreferanse og hvor ofte man ytrer seg på nettet.³⁸ Figurene viser for det første at velgere på venstresiden i større grad enn velgere på høyresiden mener at ytringer har skadepotensial, mens velgere på høyresiden – og særlig velgerne til FrP – i større grad enn velgere på venstresiden mener at ytringsrommet er trangt. Videre viser figurene at avstanden mellom velgere på høyre- og venstresiden er større blant de mest aktive nettdebattantene enn andre – og særlig sammenlignet med dem som aldri uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier. Dette indikerer at den partipolitiske polariseringen er større blant aktive nettdebattanter enn blant andre, også når vi spør om holdninger til ytringsfrihet.

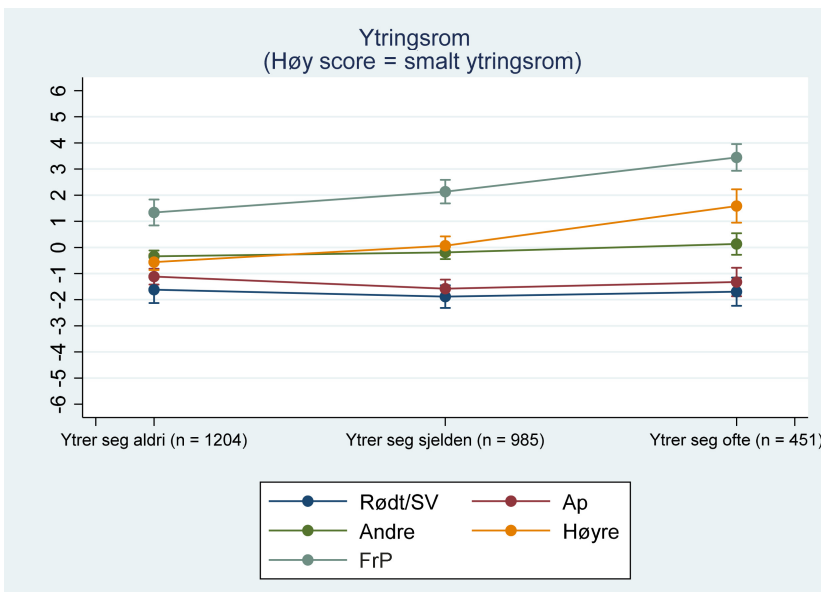
Den økte polariseringen drives særlig av at aktive nettdebattanter på høyresiden skiller seg fra velgere på høyresiden som aldri uttrykker meningene sine. For FrP-velgere gjelder dette på begge indeksene, mens det for Høyre-velgere gjelder i synet på ytringsrommet. Blant velgere til venstre og i sentrum er det relativt små holdningsforskjeller mellom de mest og de minst aktive nettdebattantene. Med andre ord drives polariseringen i all hovedsak av at aktive nettdebattanter på høyresiden ikke er representative for velgere på høyresiden som helhet. Spesielt blant aktive nettdebattanter som stemmer FrP, men også blant dem som stemmer Høyre, er det en relativt klar oppfatning om at politisk korrekthet er et problem i Norge, at det politiske klimaet i Norge gjør det vanskelig å si hva man mener, og at norske medier ikke dekker bredden av politiske meninger i samfunnet. Blant aktive nettdebattanter som stemmer Ap, SV eller Rødt, er majoriteten uenig i disse påstandene.

37 Se tabell A4.3 i metodeappendikset. For en diskusjon om hvordan polarisering kan måles, se Estabn og Ray, «On the Measurement of Polarization.» *Econometrica* 62, no. 4 (1994): 819–51.

38 Figurene viser predikerte gjennomsnittsverdier fra regresjonsanalyser (OLS) med samspillsledd mellom partipreferanse og hvor ofte man uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier. Punktene i figurene viser predikert gjennomsnittsverdi på holdningsindeksene, mens de vertikale strekene viser konfidensintervall. Dersom det ikke er overlapp mellom to konfidensintervall, er det med 95 prosent sannsynlighet statistisk signifikant forskjell mellom gjennomsnittsverdiene.

Figur 4.5: Holdninger til ytringers skadepotensial mellom ulike velgergrupper etter hvor ofte de uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier. Predikert gjennomsnittsscore fra regresjonsanalyse.

Figur 4.6: Oppfatning av ytringsrommet mellom ulike velgergrupper etter hvor ofte de uttrykker meninger om samfunn og politikk på internett eller i sosiale medier. Predikert gjennomsnittsscore fra regresjonsanalyse.

Disse tendensene finner vi ikke i samme grad når vi undersøker andre arenaer (se figurene A4.4–A4.6 i metodeappendikset). De som ytrer seg ofte gjennom kronikk eller leserinnlegg i aviser, som deltar i TV eller radio/podkast, eller som ytrer seg i organisasjonslivet, skiller seg ikke signifikant fra dem som aldri ytrer seg på disse arenaene i spørsmål om ytringers skadepotensial og ytringsrom. I sum viser altså disse analysene, i samsvar med tidligere analyser i kapitlet, at det blant aktive nettdebattanter er større avstand (varians) i hvilke holdninger de har til ytringers skadepotensial og ytringsrom, og at disse avstandene henger sammen med politiske preferanser. Dette gjelder både når vi sammenligner med dem som sjelden debatterer på nett, og når vi sammenligner med dem som deltar aktivt i debatter på andre arenaer. I utgangspunktet er det kanskje ikke så overraskende at de mest engasjerte samfunnsdebattantene har tydeligere standpunkter enn det andre har, men det påfallende er at vi ikke gjenfinner de samme mønstrene blant dem som ytrer seg på andre arenaer.

AVSLUTNING

I dette kapitlet har vi sett nærmere på aktive nettdebattanter og om disse skiller seg fra befolkningen, både når det gjelder hvem de er, og hva de mener. Vi fant for det første forskjeller knyttet til kjønn, alder og utdanning, der menn, godt voksne og de med lang utdanning deltar mer enn kvinner, unge voksne og de med kortere utdanning. Selv om langt flere deltar i nettdebatter enn på andre debattarenaer, slik som de tradisjonelle mediene og organisasjonslivet, er de demografiske forskjellene vel så tydelige i nettdebatten.

Når det gjelder politisk ståsted, fant vi at de mest aktive nettdebattantene i større grad enn andre stemmer på fløypartier, og særlig var FrP overrepresentert. Dette gjenspeiles når vi måler holdninger til politiske stridsspørsmål, ved at de mest aktive nettdebattantene i snitt er noe mer innvandringskritiske, noe mindre opptatt av klima og miljøvern og i større grad vektlegger tradisjonelle verdier. Når det gjelder oppfatninger om offentligheten og holdninger til ytringsfrihet, mener aktive nettdebattanter i større grad enn andre at ytringsrommet er trangt, samtidig som de mener at flere typer ytringer burde aksepteres.

Det tydeligste funnet, enten vi undersøker politiske holdninger eller holdninger til ytringsfrihet og offentlighet, er at det blant aktive nettdebattanter er mer polariserte holdninger enn det vi finner ellers i befolkningen. Dette tyder på at ytterposisjonene, enten det handler om innvandringspolitikk, klimapolitikk eller andre politikkfelt, er sterkere representert i nettdebatten enn på andre debattarenaer. I nettdebatten finner vi altså flere som mener at innvandring er en trussel mot vår

nasjonale egenart, og flere som mener at vi bør gjøre det lettere for innvandrere å få adgang til Norge. Blant dem som sjelden ytrer seg på nett, er det relativt sett flere som har moderate standpunkter til ulike politiske stridsspørsmål. Disse polariseringstendensene finner vi ikke på andre debattarenaer. Det kan dermed synes som om dynamikkene på internett og i sosiale medier kan bidra til å forsterke et bilde av en polarisert offentlighet. Om dette skjer fordi de som debatterer mye på nett, inntar mer ytterliggende standpunkter som følge av debattens dynamikk, eller om de allerede hadde disse holdningene da de begynte å debattere, kan ikke dataene våre si noe om. Det er nærliggende å anta at begge forklaringer kan ha noe for seg. For eksempel har Karlsen og kolleger³⁹ vist at mange debatterer både med likesinnede og meningsmotstandere, men at konsekvensen i begge tilfeller blir at de blir sikrere på sin egen mening. Dette gjelder spesielt de som allerede er i en ytterposisjon.

Den digitale offentligheten kjennetegnes av stor frihet og mulighet for borgerne til å si det de mener, gjennom ulike kanaler, samtidig som det ofte uttrykkes en uro for hvordan samfunnet skal håndtere ytringer som kan oppleves som krenkende eller truende. I en slik kontekst problematiseres ytringsfriheten fra én kant ved at man understreker faren ved ytringer som utfordrer samfunnsordenen og individers integritet og verdighet, og fra den andre kanten ved at det ropes varsko om konsekvensene av illiberale praksiser som setter identitetspolitikk og politisk korrekthet foran ytringsfrihet. Våre analyser tyder på at de polariserte debattene om disse temaene i digitale medier ikke er representative for befolkningens holdninger generelt. Dette kaster lys over et tilsynelatende paradoks når det gjelder den offentlige debatten i Norge. Selv om Norge framstår som et relativt konsensuspreget land med en vid ytringsfrihet, beskrives ofte offentligheten som preget av harde debatter og hets. Dette kan være en konsekvens nettopp av at de aktive nettdebattantene ikke er representative, og at de har mer polariserte holdninger enn andre. Siden de mest aktive nettdebattantene utgjør en såpass liten andel av befolkningen, er Norge trolig fortsatt langt mer konsensuspreget enn det debatter i sosiale medier kan gi inntrykk av.

På tross av at det digitale ordskiftet kan framstå som polarisert og som lite representativt for den norske befolkningens holdninger mer allment, bør viktigheten av dette ordskiftet likevel ikke undervurderes i et demokratisk perspektiv. Ifølge Mansbridge og Parkinson⁴⁰ bør man forstå det deliberative demokratiet ikke bare ut fra hvordan enkeltinstitusjoner fungerer, men ut fra hvordan ulike institusjoner, som mediene, interessegrupper, skoler, sivilsamfunn, domstoler og lovgivende for-

39 Karlsen mfl., «Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates».

40 Mansbridge og Parkinson, *Deliberative systems* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012).

samlinger, virker og fyller ulike funksjoner. Mens noen arenaer kan bidra først og fremst til å fremme ny, omforent kunnskap eller fatte gode beslutninger, kan andre arenaer fylle funksjoner knyttet til integrasjon og deltakelse. Som vist i dette kapitlet er de mest aktive i det digitale ordskiftet andre enn de som ytrer seg mest aktivt i tradisjonelle medier, og særlig de som ytrer seg i organisasjonslivet. Ut fra dette kan man forstå sosiale medier som en arena som integrerer politisk interesserte borgere i den offentlige debatten på en måte som ikke skjer via andre arenaer.

REFERANSER

- Barberá, Pablo og Gonzalo Rivero. «Understanding the Political Representativeness of Twitter Users.» *Social Science Computer Review* 33, no. 6 (2014): 712–29.
- Blank, Grant og Christoph Lutz. «Representativeness of Social Media in Great Britain: Investigating Facebook, LinkedIn, Twitter, Pinterest, Google+, and Instagram.» *American Behavioral Scientist* 61, no. 7 (2017): 741–56.
- Brandtzaeg, Petter Bae. «Facebook is no ‘Great equalizer’: A big data approach to gender differences in civic engagement across countries.» *Social Science Computer Review* 35, no. 1 (2017): 103–25.
- DiMaggio, Paul, John Evans og Bethany Bryson. «Have Americans' social attitudes become more polarized?». *American Journal of Sociology* 102, no. 3 (1996): 690–755.
- Eimhjellen, Ivar og Jørn Ljunggren. *Kollektiv handling i digitale medier. Nye digitale skiller? Rapport 3*, 2017. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Enjolras, Bernard, Rune Karlsen, Kari Steen-Johnsen og Dag Wollebæk. *Liker – liker ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2013.
- Enjolras, Bernard og Kari Steen-Johnsen. «Ytringsfrihet og sosiale medier.» I *Status for ytringsfriheten i Norge. Hovedrapport fra prosjektet*, redigert av Bernard Enjolras, Terje Rasmussen og Kari Steen-Johnsen. Oslo: Fritt Ord, ISF, IMK, FAFO, 2014.
- Esteban, Joan-María og Debraj Ray. «On the Measurement of Polarization.» *Econometrica* 62, no. 4 (1994): 819–51.
- Fladmoe, Audun, Dag Wollebæk, Kari Steen-Johnsen og Kjersti Thorbjørnsrud. *Hva mener befolkningen om ytringsfrihetens grenser?* Oslo: Fritt Ord, ISF, 2021.
- Karlsen, Rune, Kari Steen-Johnsen, Dag Wollebæk og Bernard Enjolras. «Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates.» *European Journal of Communication* 32, no. 3 (2017): 257–73.
- Klein, Ezra. *Why We're Polarized*. New York: Simon and Schuster, 2020.
- Knudsen, Erik. «Affective Polarization in Multiparty Systems? Comparing Affective Polarization Towards Voters and Parties in Norway and the United States.» *Scandinavian Political Studies* 44, no. 1 (2020).
- Mansbridge, Jane J. og John Parkinson. *Deliberative systems: deliberative democracy at the large scale*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Nadim, Marjan og Audun Fladmoe. «Silencing Women? Gender and Online Harassment.» *Social Science Computer Review* 39, no. 2 (2021): 245–58.
- Norris, Pippa. *Digital divide: civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

- Papakyriakopoulos, Orestis, Juan Carlos Medina Serrano og Simon Hegelich. «Political communication on social media: A tale of hyperactive users and bias in recommender systems.» *Online Social Networks and Media* 15 (2020): 100058.
- Rasmussen, Terje. «The Internet and Differentiation in the Political Public Sphere». *Nordicom Review*, 29, no. 2 (2008), 73–84.
- Rokkan, Stein og Seymour Martin Lipset. *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*. New York: Free Press, 1967.
- Sakariassen, Hilde. «Women's emotion work on Facebook: Strategic use of emotions in public discourse.» *Computers in Human Behavior Reports* 4 (2021/08/01/ 2021): 100148.
- Steen-Johnsen, Kari og Bernard Enjolras. «The Fear of Offending: Social Norms and Freedom of Expression.» *Society* 53, no. 4 (2016): 352–62.
- Steen-Johnsen, Kari, Audun Fladmoe og Arnfinn H. Midtbøen. *Ytringsfrihetens grenser. Sosiale normer og politisk toleranse*. Oslo: Fritt Ord, ISF, 2016.
- Sunstein, Cass R. *Republic.com 2.0*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2007.
- Thorbjørnsrud, Kjersti og Tine Ustad Figenschou. «The Alarmed Citizen: Fear, Mistrust, and Alternative Media.» *Journalism Practice* (2020): 1–18.
- Vaccari, Cristian og Augusto Valeriano. *Outside the Bubble: Social Media and Political Participation in Western Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 2021.
- Wollebæk, Dag, Rune Karlsen, Kari Steen-Johnsen og Bernard Enjolras. «Anger, Fear, and Echo Chambers: The Emotional Basis for Online Behavior.» *Social Media + Society* 5, no. 2 (2019): 1–14.
- Aalen, Ida og Magnus Hoem Iversen. *Sosiale medier. En kort bok om sosiale medier*, 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget, 2021.
- Aardal, Bernt, Johannes Bergh og Atle Haugsgjerd. «Politiske stridsspørsmål, ideologiske dimensjoner og stemmegivning.» I *Velgere og valgkamp. En studie av stortingsvalget 2017*, redigert av Johannes Bergh og Bernt Aardal. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2019.
- Asen, Marianne. «The polarization of public concern about climate change in Norway.» *Climate Policy* 17, no. 2 (2017): 213–30.